

Raport
dotyczy: projektu zmian w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Wstęp

Prezes Rady Ministrów Donald Tusk przedstawił w dniu 21 listopada 2009 r. podstawowe założenia zmian w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: „Konstytucja”).

Propozycje Premiera wynikały z dążenia do optymalizacji systemu konstytucyjnego oraz z przekonania, iż przedstawione zmiany umożliwią realizację idei sprawnego państwa - przejrzystego w funkcjonowaniu i odpowiedzialnego wobec obywatela za swoje działania.

Propozycje Premiera dotyczyły następujących obszarów:

1. relacji pomiędzy organami władzy, a zwłaszcza władzy wykonawczej;
2. pozycji i zakresu kompetencji Prezydenta RP;
3. sposobu wyboru Prezydenta RP;
4. organizacji Sejmu i Senatu.

Zawarte w wystąpieniu Premiera sugestie zmian oparte były na liście trzech byłych Prezesów Trybunału Konstytucyjnego - Marka Safjana, Andrzeja Żolla, Jerzego Stępnia z dnia 5 lutego 2009 r., oraz w znacznej mierze na projekcie konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość” z dnia 3 września 2009 r.

Wystąpienie Premiera rozpoczęło dwutorowy proces konsultacji proponowanych zmian w Konstytucji.

Konsultacje polityczne i debata publiczna środowisk politycznych de facto **określiły zakres zmian niemożliwych** do przeprowadzenia w chwili obecnej i wyznaczyły pole do dalszej debaty konstytucyjnej.

Konsultacje z ekspertami z zakresu prawa konstytucyjnego, teorii zarządzania i socjologii **określiły zakres zmian koniecznych** do wprowadzenia w oparciu o następujące przesłanki:

1. istnieje konieczność uwzględnienia rekomendacji płynących z dotychczasowej debaty konstytucyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem uwag dotyczących sposobu organizacji władzy wykonawczej;
2. istnieje konieczność uwzględnienia konsekwencji wejścia Polski do Unii Europejskiej i wejścia w życie Traktatu z Lizbony.

W pracach grupy eksperckiej uczestniczyli:

1. dr Ryszard Bałicki;
2. dr Jerzy Ciapała;
3. prof. Jerzy Ciemniewski;
4. dr Wojciech Orłowski;
5. prof. Wiktor Osiatyński;
6. prof. Stanisław Piątek;
7. dr Piotr Radziejewicz;
8. dr Anna Śledzińska - Simon;
9. prof. Krzysztof Skotnicki;
10. Jerzy Stępień - sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku;
11. prof. Piotr Sztompka;
12. Agata Waclawik -Wejman, LL. M (Harvard);
13. prof. Zbigniew Witkowski;

14. prof. Andrzej Zoll.

Dodatkowo materiały do dyskusji przedstawili:

- prof. Jan Barez w związku z członkostwem Polski w Unii Europejskiej i po wejściu w życie Traktatu z Lizbony;
- prof. Krzysztof Wójtowicz w zakresie kompetencji Prezydenta RP do ratyfikowania i wypowiedziania umów międzynarodowych.

Efektom prac, w których uczestniczył Prezes Rady Ministrów Donald Tusk, oraz Minister, członek Rady Ministrów - Michał Boni, Prezes Rządowego Centrum Legislacji - Maciej Berek, członkini Zespołu Doradców Strategicznych PRM - Lidia Kołucka Żuk jest przedłożenie przez członków grupy opinii i propozycji zmian w ustawie zasadniczej.

Propozycje zmian

W rezultacie prac grupy eksperckiej rekomenduje się rozstrzygnięcia w następujących obszarach:

- **Weto prezydenckie, jako element procesu stanowienia prawa – art. 122 ust. 5**

Obniżenie progu niezbędnego do odrzucenia weta Prezydenta z 3/5 głosów do większości bezwzględnej w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów zmniejsza niebezpieczeństwo paraliżu ustawodawczego i zapewnia większości parlamentarnej możliwość wdrożenia ustaw objętych wetem, a przez to również i realizację programu, który uzyskał akceptację wyborców w akcie wyborczym. Obecna konstrukcja weta, przy uwzględnieniu specyfiki polskiego systemu partyjnego, w nieproporcjonalny sposób faworyzuje mniejsze partie opozycyjne, gdyż to ich głosy muszą być pozyskane do odrzucenia weta. Uzyskanie takiego poparcia może się wiązać z koniecznością poniesienia wysokiej ceny politycznej, określanej nie zawsze według jasnych i czytelnych zasad.

Skutkiem proponowanej zmiany będzie więc, przede wszystkim, zwiększenie zdolności rządu do skutecznego podejmowania reform w sferze społecznej i gospodarczej przy konieczności ponoszenia odpowiedzialności za prowadzoną politykę. Jednocześnie rozwiązanie to zwiększa przejrzystość procesu stanowienia prawa i prowadzenia polityki przez rząd działający w oparciu o większość parlamentarną i legitymizację uzyskaną w wyborach.

Należy mocno podkreślić, iż utrzymana - w zmienionej postaci - instytucja weta ustawodawczego w dalszym ciągu pozwoli Prezydentowi na publiczne przedstawienie wszystkich argumentów przemawiających przeciwko wejściu ustawy w życie, i będzie apelem kierowanym wobec opinii publicznej do Sejmu RP o ponowne rozważenie zasadności uchwalenia kwestionowanej ustawy.

Tak skonstruowane weto ustawodawcze otrzyma refleksyjny charakter i nie stając się aktem wyłącznie symbolicznym zapewni jednocześnie możliwość skutecznego rządzenia.

Eksperti w swej debacie podkreślili, iż podobne do polskiego weto prezydenckie znane jest licznym konstytucjom współczesnym. Przykładem mogą być ustawy zasadnicze: Włoch, Czech, Węgier, Litwy, Portugalii, Rumunii, czy Grecji. Jednakże w większości wypadków przepisy przewidują, że dla ponownego uchwalenia ustawy konieczne jest uzyskanie bezwzględnej większości głosów parlamentarzystów.

Zgodnie z postulatami zgłaszanymi w trakcie spotkań eksperckich należy określić również czas przysługujący Trybunałowi Konstytucyjnemu na rozpatrzenie wniosku Prezydenta

złożonego w ramach kontroli prewencyjnej. Zdaniem ekspertów może to przybrać postać dodania do art. 122 ustępu 7 w brzmieniu: „ w sprawach, o których mowa w art. 122 ust. 3 Trybunał orzeka w ciągu 3 miesięcy od dnia złożenia wniosku w Trybunał.”

Wśród przedłożonych sugestii eksperci zgłosili między innymi następującą propozycję:

Art. 122 ust. 5 (nowe brzmienie):

„5. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie wystąpił z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego w trybie ust. 3, może z umotywowanym wnioskiem przekazać ustawę Sejmowi do ponownego rozpatrzenia. Po ponownym uchwaleniu ustawy przez Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy liczby posłów Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 7 dni podpisuje ustawę i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. W razie ponownego uchwalenia ustawy przez Sejm Prezydentowi Rzeczypospolitej nie przysługuje prawo wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego w trybie ust. 3.”

• Współdziałanie Prezydenta i Rządu w ramach polityki zagranicznej

Konieczność zmiany w art. 133 Konstytucji wynika z potrzeby skutecznego doprecyzowania wymogu współdziałania pomiędzy Prezydentem i Rządem w sprawach polityki zagranicznej, w kluczowej formie, jaką jest zajmowanie stanowiska w sprawach polityki zagranicznej.

Zmiana winna przesądzać o sposobie wykonywania przez Prezydenta funkcji najwyższego przedstawiciela Rzeczypospolitej Polskiej, w ramach porządku konstytucyjnego, w którym Rada Ministrów prowadzi politykę zagraniczną oraz sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie stosunków z innymi państwami. Wymóg porozumienia, często stosowany w sferze publicznej dla określenia sposobu współdziałania różnych władz, oznacza zgodnie z bogatym orzecznictwem **obowiązek uzgodnienia treści stanowiska lub czynności** przez organ zobowiązany do uzyskania porozumienia z innym organem władzy publicznej.

Proponowana zmiana będzie sprzyjać jednolitości polityki zagranicznej państwa.

Konieczne zmiany winny przede wszystkim odzwierciedlać stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w postanowieniu z 20 maja 2009 r., Kpt 2/08. Trybunał ustalił, iż **kompetencja do ustalenia merytorycznego stanowiska Polski, które będzie prezentowane w posiedzeniach Rady Europejskiej należy, zgodnie z art. 146 Konstytucji do Rady Ministrów.**

Zmiany w tym obszarze winny dotyczyć także kwestii podejmowania przez Prezydenta decyzji personalnych (art. 133 ust. 1 pkt 2 i 3 Konstytucji) i ratyfikacji umów międzynarodowych.

W celu uzyskania określonego rozwiązania eksperci przedłożyli różne sposoby osiągnięcia określonego celu:

Propozycja nr 1

„Art. 133 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

3. Prezydent Rzeczypospolitej w zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem. Prezydent Rzeczypospolitej przedstawia stanowisko w zakresie polityki zagranicznej w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów.”

Propozycja nr 2

1) Art. 133 ust.1 pkt. 1 otrzymuje brzmienie :

- 1) ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, o czym zawiadamia Sejm i Senat. Sejm na wniosek Rady Ministrów uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, może zobowiązać Prezydenta Rzeczypospolitej do ratyfikowania lub wypowiedzenia umowy międzynarodowej określonej w art. 89 ust. 1 Konstytucji niezwłocznie po przedłożeniu Prezydentowi do podpisu ustawy o wyrażeniu zgody na ratyfikację lub wypowiedzenie umowy. Prezydent Rzeczypospolitej wykonując uchwałę Sejmu ratyfikuje umowę lub ją wypowiada w ciągu 7 dni albo zgodnie z ust. 2 zwraca się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności umowy z Konstytucją.
- 2) W art. 133 ust. 3 dodaje się zdanie drugie :
Stanowisko w zakresie polityki zagranicznej Prezydent Rzeczypospolitej przedstawia na wniosek lub za zgodą Prezesa Rady Ministrów.

Propozycja nr 3

Proponuje się także uzupełnienie aktualnej treści art. 133 ust. 1 pkt. 1) poprzez zastąpienie przecinka kropką oraz dodanie zdania o treści: „**Ratyfikacja i wypowiedzenie umowy międzynarodowej określonej w art. 89 ust. 1 i art. 90 następuje w ciągu 21 dni od uchwalenia ustawy o której mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90 ust. 2**”.

• Zmiany wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej

Szczególnie istotne dla zmian w Konstytucji są te zmiany, które wynikają z polskiego członkostwa w Unii Europejskiej i w szczególności z wejścia w życie Traktatu z Lizbony.

W ramach debaty zainicjowanej przez Premiera Donalda Tuska podkreślono, iż **konsekwencją wejścia w życie Traktatu Lizbońskiego jest konieczność wprowadzenia do Konstytucji szeregu/grupy przepisów dotyczących Polski w UE**. Winien on kodyfikować podstawowe postanowienia odnoszące się do członkostwa Polski w Unii Europejskiej (UE):
W szczególności do rozważenia są następujące kwestie:

- zasady dotyczące wyborów do Parlamentu Europejskiego;
- zasady dotyczące wyborów do organów samorządu terytorialnego (wyraźne przyznanie obywatelom UE czynnego i biernego prawa wyborczego do organów samorządu terytorialnego – wykonanie dyrektywy 94/80 oraz art. 19 ust. 1 TWL);
- podstawy mechanizmu współpracy między Radą Ministrów a Sejmem i Senatem w sprawach UE;
- system źródeł prawa – art. 92 ust. 1 Konstytucji (transpozycja dyrektyw).¹

Dodatkowo podkreślić należy, iż wejście Polski do strefy Euro jest konsekwencją przystąpienia Polski do Unii Gospodarczej i Walutowej. Art. 4 Aktu dotyczącego warunków przystąpienia (część Traktatu akcesyjnego) stwierdza: „*Każde z nowych Państw Członkowskich uczestniczy w unii gospodarczej i walutowej z dniem przystąpienia jako Państwo Członkowskie objęte derogacją w rozumieniu artykułu 122 Traktatu WE*”.

W związku z wejściem do strefy euro postanowienia Konstytucji RP z 1997 r. muszą zostać odpowiednio dostosowane. Wynika to:

- z procesu (i wymogów) konwergencji, które zasadniczo są jednolite dla wszystkich państw objętych derogacją;

¹ Jan Barcz, *Projekt zmiany Konstytucji RP w związku z członkostwem Polski w UE, zwłaszcza ze: po wejściu w życie Traktatu z Lizbony. Identyfikacja problemów*

- oraz z pozostałych wymogów, wynikających z konieczności dostosowania prawa wewnętrznego (w tym i przepisów konstytucyjnych) do nowej sytuacji, w której uprawnienie do formułowania i prowadzenia polityki pieniężnej oraz do emisji pieniądza będzie przeniesione do Europejskiego Systemu Banków Centralnych (i Europejskiego Banku Centralnego).

W pierwszym obszarze - kryteriów konwergencji określonych protokołach 12 i 13 do Traktatu Lizbońskiego – dostosowanie winno objąć w szczególności te zapisy Konstytucji, które formułują cel Narodowego Banku Polskiego (art. 227 ust. 1) i uprawnienia kontrolne Najwyższej Izby Kontroli w stosunku do NBP (art. 203 ust. 1) oraz kwestie odpowiedzialności Prezesa NBP przed Trybunałem Stanu (art. 198 ust. 1)

W pozostałym zakresie (konieczność dostosowania prawa krajowego) konieczne zmiany Konstytucji RP wynikają po prostu z przeniesienia uprawnień do wykonywania polityki pieniężnej i emisji pieniądza na ESBK (i EBC) oraz z zastąpienia złotego przez euro.

Prace nad klauzulą europejską podjęte zostały w Sejmie z inicjatywy Marszałka Sejmu, Pana Bronisława Komorowskiego. Powołana została grupa robocza złożona z ekspertów prawa konstytucyjnego i europejskiego, która pracuje nad szczegółowymi rekomendacjami w tym obszarze. Na potrzeby jej prac przekazujemy przedstawione powyżej uwagi.

Zagadnienia do dalszej debaty konstytucyjnej

Zaproponowane zmiany wydają się konieczne i możliwe w aktualnej sytuacji politycznej. Ponadto eksperci rozważali m.in. zagadnienia związane z:

- ograniczeniem immunitetu formalnego posłów i senatorów w art. 105 Konstytucji;
- liczbą posłów i senatorów wraz z ewentualnymi zmianami w sposobach ich wybierania;
- możliwością wydawania przez rząd rozporządzeń z mocą ustawy w celu transpozycji prawa unijnego;
- zmiany zasad powoływania sędziów z poszanowaniem zasady równowagi się władz;
- oraz zmiany związane ze sposobem powoływania sędziów Trybunału Konstytucyjnego.

Debata konstytucyjna toczona w takich warunkach będzie miała kluczowe znaczenie dla szerszych zmian w przyszłości oraz dla charakteru polskiej demokracji. Członkowie Zespołu wyrazili gotowość do zainicjowania na forum publicznym takiej debaty w ciągu 2 miesięcy.

Zarówno obecnie jak i w przyszłości fundamentalne znaczenie będzie miała możliwość uzyskania porozumienia politycznego dla proponowanych zmian, które nie powinny być podporządkowane doraźnym interesom politycznym, lecz powinny być nakierowane na dobro publiczne.

Uwagi końcowe

Prezentowany Raport przedstawiamy Marszałkowi Sejmu.

Eksperti podkreślili rangę i znaczenie regulaminu przyszłej Komisji Konstytucyjnej. W szczególności chodzi tutaj o zapewnienie udziału przedstawicieli władzy wykonawczej (rządu) w jej pracach. Uzasadnia to fakt, iż proponowane zmiany w swej zasadniczej części dotyczą sposobu wykonywania władzy wykonawczej. Dodatkowo zapewnienie szerokiego udziału różnych interesariuszy w debacie konstytucyjnej zapewnia zwiększenie poparcia dla proponowanych zmian, ale przede wszystkim jest elementem dialogu społecznego.